

Plurivalența lui SILVIU SANIE

Cunoscut cercetător în domeniul istoriei, autor al unor lucrări de valoare (studii, albume), ieșeanul *Silviu Sanie* ne-a trimis o plachetă de versuri, o povestire apărută în „Convorbiri literare” (august 2006) și o scrisoare din care reținem, printre altele, că studenții de la Iași au vizitat lagărul-muzeu Auschwitz și au fost profund impresionați.

Povestirea „Între brad și salcie” relatează momentul deportării evreilor dintr-un sat moldovenesc de către trupele române. În povestire nu există nici o notă falsă, nici patos, martorul constată ceea ce se petrece, o acțiune absurdă pe care nici unii militari români nu o înțeleg. „Așa vrea Conducătorul”. Bogată stilistic, narațiunea este scrisă cu mâna unui om care stăpânește darul scriitoric.

Oprindu-ne la versuri, placheta intitulată *Soarele se face lună* (Ed. Timpul) - metaforă pe care o apreciem - are bogate semnificații. Nostalgic, iubitor de frumos, Silviu Sanie - cel care a colindat cimitirele vechi evreiești din nordul Moldovei (Siret ș.a.) - are în față o tradiție în piatră și o tradiție scrisă. „E tot mai rar / câte un vis frumos”, mărturisește poetul. Încercător în propriile resurse, scrie: „În mine atâtea așchii am / Să fac la pomul vieții ram”. Se simt reminiscențe eminesciene: „Între vis și paradis / cu o pauză prin viață / rețezând în necuprins / clipa, veșnicia hoată”. Poemele sunt scrise în versuri scurte, în manieră modernă, au substanță filosofică, se ajunge la aforism: „Umile trecător / prin vremi / întreabă-te / pe cine chemi”.

Frumos este poemul *Fericire*, cu finalul: „Și oamenii vedeau / că fericirea / merge și pe jos”.

Soarele se face lună - poemul ce dă titlul volumului - are un înțeles abscons, dar poetul are șansa, ca orice artist, să nu fie explicit în toate. Momente de umor: „S-așterni ce creierul / dictează / Notar modest, supus, deloc clement”. Un umor reținut, umbrit de scepticism: „Agățat de un condei / să zaci în casă”.

Din *Însemnări de călătorie* (II): „Constat / Un singur sens și-s resemnat”. Poemul este reprodus integral pe coperta a patra și este remarcabil prin concizie. Nu înțelegem termenul „periegează” din alt poem. Din *Revoltă - rugăciune*: „Popor ales / sau miel pentru altar?”. Un alt poem - *Un gând de Tișa be Av*: „Mândrul Zid se vede casă” (excellent!).

Silviu Sanie este poet - nu este și poet -, este un poet care se ocupă de arheologie, un domeniu unde poezia își găsește loc.

BORIS MARIAN

Relatări inedite despre JOSEPH SCHMIDT

La 4 aprilie 2007, în eleganta sală a Institutului Cultural Român din apropierea statuii Aviatorilor, s-a lansat al doilea volum din „Întâlniri la Ierusalim”, intitulat „Noi întâlniri la Ierusalim”, despre care s-a scris în R.E. Festivitatea a fost moderată de scriitorul *Horia Roman Patapievici*. În afara autorilor - Costel Safirman și Leon Volovici -, au prezentat lucrarea *Andrei Oișteanu și Ana Blandiana*. În recenzia cărții, apărută în „România Liberă” din 6 aprilie 2007, intitulată „O carte ce îndepărtează sfârșitul lumii”, Iulia Blaga, citându-l pe Andrei Oișteanu, arată că: „Nici plățiți, n-ai găsi doi oameni în străinătate care să facă treabă mai bună ca Leon Volovici și Costel Safirman cu întâlnirile moderate de ei la Cercul Cultural de la Ierusalim”. E vorba de faptul că, de 14 ani, autorii - în mod voluntar - îmbogățesc cultura română la Cinemateca din Ierusalim. (Precizez că Iulia Blaga este autoarea cărții despre regizorul de film și scriitorul Mircea Săucan).

Printre subiectele cuprinse în masivul volum, un capitol al cărții evocă personalitatea excepțională a tenorului Joseph Schmidt. La dezbaterile de la Cinemateca, au participat multe rude ale celui evocat, care trăiesc în Israel. Încercând să fugă de naziști, Joseph Schmidt s-a refugiat în Elveția, unde „ospitaliera” țară democratică l-a internat într-un lagăr pentru refugiați. Acolo, în condiții inumane, în frig, dormind pe paie așternute pe beton, se îmbolnăvește grav și, lipsit de îngrijire medicală, moare în noiembrie 1942. În cuvântul ei, Ana Blandiana a arătat că a fost surprinsă când a aflat că Joseph Schmidt e de-al nostru, fiind originar din Bucovina. După lansare, s-a ciocnit câte un pahar de șampanie.

Într-un grup de intelectuali m-am reîntâlnit cu o veche cunoștință, scriitorul Mircea Horia Simionescu. Acesta ne-a povestit că tatăl său - decedat în 1938 - a fost ofițer activ în armata română, în Bucovina. Din povestirile tatălui, a aflat că Joseph Schmidt și-a făcut stagiul militar în unitatea sa. Acesta cânta și încânta cu glasul său fermecător. Interpreta tot felul de melodii, de la muzică populară, la cea de petrecere și de operă. Pentru talentul său, era apreciat și răsfățat și primea învoiri mai dese.

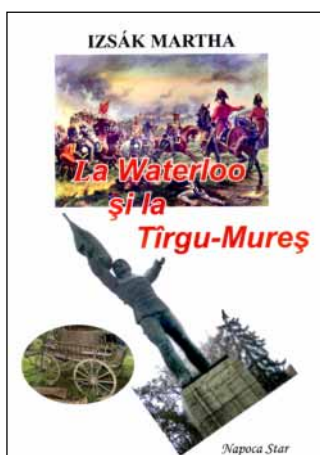
„Noi întâlniri la Ierusalim” se citește pe nerăsuflăte. Felicităm autorii, le dorim succes în continuare și așteptăm cu nerăbdare apariția viitoare al celui de-al treilea volum.

Ing. MIRCEA BRĂTESCU

NOI ÎNTÂLNIRI LA IERUSALIM

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Poetă cu numeroase „ieșiri în public” (plachete, traduceri), participări la festivaluri internaționale, premii („Ianculovici”, „C. Belimace”, „Lucian Blaga”), *Izsák Martha* este și o publicistă redutabilă, moștenind

de la tatăl ei, Ștefan Izsák, acest dar. Am avut bucuria să primim un volum cu articolele Marthei Izsák, *La Waterloo și la Tîrgu Mureș*, apărut la Editura Napoca Star (2006). Pe copertă - o scenă din celebra bătălie din 1814, ca și Monumentul Soldatului Necunoscut (vorba autoarei, nu se știe care - rus, român...) din Tg. Mureș. Cu un accent critic apăsător, acest oraș, care, oricum, nu arată rău deloc, este comparat cu Clochemerle, simbol al „provinciei” stagnante. Dar relatăriile „din mizeriile tranziției” dovedesc că multe lucruri se pot schimba, începând cu ecologia (Combinatul Chimic poluant), apoi cu urbanistica și, cel mai important,

Publicista IZSÁK MARTHA

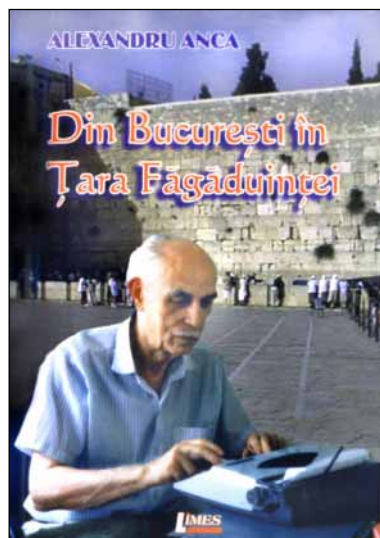
mentalitățile. O călătorie la Neuchâtel (Elveția) nu strică și iată-ne în altă zonă a Europei noastre comune. Aici, printre alte impresii, reținem vizita la sinagoga orașului, unde, pe o placă sunt pomenite cele șase milioane de victime ale Holocaustului. La Neuchâtel, negaționismul nu-și are locul, probabil. Că au fost șase - că doar un milion ori „nimic”, nu? Ajungem în Macedonia, la un Festival de Poezie, cu aromâni și alte etnii trăind în pace. Apoi la Paris (unde un imigrant face reclamă la „alba-neagra”, joc adus de pe malul Dâmboviței). La Cluj: „Centenar Benjamin Fondane”; „Festival Lucian Blaga”. Mai citim: despre întâlniri ale scriitorilor la Neptun; despre „Antologia poezilor ardeleni” (400 pag.); o evocare a învățătoarei care i-a insuflat dragostea de limba română; apoi, despre despăgubirile acordate de Germania evreilor deportați; despre „mizeriile tranziției” la noi; despre istoria Holocaustului în România. Amintim aici că, în 1996, în urma unui articol demascator, antilegionar, autoarea și-a pierdut locul de muncă.

O carte cu multe informații, scrisă cu emoție, fără pretenții pedagogice, dar moralizatoare în sens pozitiv. În încheiere, nu uităm să informăm și noi cititorii că Izsák Martha a fost în corespondență cu Marele Rabin dr. Alexandru Șafran. Acesta i-a răspuns, i-a trimis cărți și, fără nici o solicitare, i-a oferit un ajutor material. Generozitatea lui nu s-a dezmințit. Îi dorim autoarei noi succese în ceea ce scrie, Izsák Martha comunicând perfect în trei limbi: română, franceză, maghiară.

B. MEHR

Un poet ardelean în Israel

Alexandru Anca s-a născut la 13 iunie 1922, la Dej, a studiat la Universitatea din Cluj, debutând, în 1939, în gazeta dejeană „Someșul Nou”. În 1940-1944, a colaborat la „Tribuna Ardealului”, unica publicație românească sub ocupație horthystă. În toamna lui 1944, este deportat în vestul Ungariei pentru muncă forțată, apoi în Germania, unde ajunge, după căderea nazismului, într-un lagăr de repatriere. În 1946, revine în România. Între anii 1949-1954, colaborează la diverse publicații, după care, fiind marginalizat pe motive de „dosar”, lucrează, până la pensionare, ca tehnician la Radio și Tv. A colaborat cu poezii la diverse publicații culturale din Capitală și din provincie (n.n. - i-am citit cândva poemele în „Luceafărul”). În 1950, se căsătorește cu Erma, are patru copii, iar în 1988, emigrează în Israel. În anul 2001, publică, la Editura Clusium, volumul memorialistic *Destin ardelenesc*. În 2004, apare o altă carte *Din București în Țara Făgăduinței* (Editura Limes, Cluj-Napoca). Românul Alexandru Anca s-a integrat în societatea israeliană, dar nu-și uită cei 66 de ani petrecuți în patrie. Primul oraș cunoscut de el în Israel a fost Beer Sheva, oraș cu un trecut biblic, impresionant prin modernitatea sa.

Apoi se mută la Hadera, unde „ceasul cumpărat în Oborul Bucureștilor va continua să bată”.

Alexandru Anca și-a scris memoriile din perioada războiului, lansându-și cartea la Cluj-Napoca în 2001, cu sprijinul istoricului dr. Gh. I. Bodea și a editorului Nicolae Mocanu. Autorul insistă asupra actelor de umanism pentru salvarea multor evrei din Ardealul de Nord, cu ajutorul românilor.

Ultima parte a cărții este dedicată vieții în Israel, evenimentelor politice, sărbătorilor tradiționale evreiești, vizitării Locurilor Sfinte, a Zidului Plângerii, Văii Iordanului, țărmului Mării Roșii, orașului Nazaret-Ilit (cu o bogată activitate culturală, sportivă), ca și a Ashdod-ului, unde a avut loc nunta unuia dintre fii. Autorul a vizitat Israelul, înainte de a se stabili acolo. De la Someș la Iordan există un drum. (B.M.M.)

După romanul „Ultima ninsoare” (1985), tradus în ebraică trei ani mai târziu, în Editura Reshafim, revizuit în 2001 și apărut în Editura Minimum, după „Sub zodie sumbră” (1991), cea de-a treia carte de proză a scriitoarei israeliene de limbă română *Getta Berghoff*, „Pe firul de ață” (Editura Minimum, Tel Aviv, 2006), reconfirmă înzestrările literare cunoașterea a celorlalți. Un exemplu este nuvela „Piersicul alb”. Piersicul a fost plantat în grădina părinților de un tânăr căzut în Războiul de Iom Kipur. Acum, da rod și copiii din împrejurimi dau iama la piersici. Bătrânul tată, rămas între timp văduv, pândeste copiii cu bățul să-i gonească. „Atât mi-a mai rămas; piersicul!”, spune menajerei, fostă învățătoare. Atunci femeia se apropie de copiii de lângă gardul curții și le povestește istoria piersicului. De atunci, nimeni n-a mai încercat să fure piersici. Peste puțină vreme, copiii au înfipt în fața piersicului o placă memorială lucrată de ei, la școală, în memoria eroului.

Altădată, numai primejdia morții luminează caractere. În timpul Alialei clandestine din România, imediat după război, în momentul în care grupul condus de ghid urma să treacă granița, o femeie refuză să astupe gura pruncului, așa cum îi cere soțul, care, iritat, o părăsește cu prunc cu tot. Ghidul, martor al situației dramatice, vine în ajutorul mamei, care-i va deveni soție, în Israel. Alteori, este vorba de sentimentul de prizonierat în fața destinului.

Crâmpene de viață israeliană

Nuvelele sunt crâmpene de viață israeliană contemporană, cu *vatikim-i*, olim adulți, formați intelectual în țările de proveniență, *sabri*, adolescenți brusc maturizați de anii de armată ș.a. Este o carte care „te prinde” prin tumult. Totul pare ca suflă: personaje trăiesc, îți devin prietene, scenele se precipită cu spontaneitate. Dar, câte elaborare trudnică nevăzută! Mai întâi *rondo*-ul: cartea începe și se termină cu experiențele de viață ale unei originare din România, cu rădăcini care reînfloresc în Israel. Ideea este punctată în postfața cărții, în care autoarea se referă la expoziția lui Devis Grebu, deschisă la Institutul Cultural Român din Tel Aviv, interpretând în acest spirit tabloul „Rădăcini înflorite”.

Apoi *construcția* nuvelor: reacțiile sufletești, valorificarea unui detaliu sau altuia, prim planurile și planurile secundare, peisagistica, nucleeele epice. Pe urmă, *amestecul de stiluri*: reportaj, poem, analiză psihologică ș.a. Este foarte multă tinerețe în carte. O tinerețe deloc ferită de griji, o tinerețe fără romantisme, în care domină pofta de viață; mai puternică, poate, datorită umbrei amenințătoare a morții pândind în orice moment. Să nu uităm viețile atâtor tineri murind ca Israelul să trăiască.

Există în toată proza Gettei Berghoff un acut simț al modernității. Devenirile privesc atât eroii cât și tendințele general-sociale. Sunt puse sub reflector mutațiile de mentalitate. Dar receptivitatea la prezent nu înseamnă că oamenii din trecut sunt uitați. Autoarea „reînvie” vieți de oameni fără notorietate, dar care au fost oameni cu adevărat și „a căror amintire” merită să fie cinstită, se destăinuie Getta Berghoff în aceeași postfață a cărții. O carte pur și simplu bună.

IULIA DELEANU

